

ÉLES ÁRPÁD

Türelemüveg

GUILLAUME MÉTAYER TÜRELEMÜVEG CÍMŰ
KÖTETÉRŐL

Magvető Könyvkiadó
Budapest, 2018
100 oldal, 1990 Ft

”

Guillaume Métayer-t hazájában irodalomtörténészként, Friedrich Nietzsche fordítójaként, a magyar irodalom (például József Attila és magyar kortárs szerzők) francia tolmácsolójaként is ismer(het)ik, és nem mellesleg költőként is, aki nemrégiben a Magvetőnek köszönhetően a magyar olvasóknak is bemutatkozott az *Időmérték* címet viselő sorozatban. Debütálás tehát ez a vékonyka, kabátzsebbe illő kötet, amelytől, mint minden első könyvtől, a magyar olvasó útirányt vár a költő világában való eligazodáshoz. Ha a néhány szóra szorítókozó, a költőt németre fordító Andreas Unterweger ajánlásának figyelmet szentelünk, mely szerint Métayer világa eleget olyan kategóriáknak, mint az *egyszerűség* és a *mélység*, a *melankólia* és a *szóvicc*, avagy a versenként eltérő, egyedi zeneiség, nem kanyarodunk messze a magyar fordítások alapján szerzett első benyomásoktól. Amennyiben az olvasás során egy-egy szövegre szorítókozunk, Métayer könnyen fogyasztható, humoros lírát kínál, zavaró elitizmus nélkül, ami mind a négy jeles fordító (Imreh András, Lackfi János, Kemény István és Tóth Krisztina) munkáin egyaránt megmutatkozik. Ugyanakkor többet kell látni Métayer-ből, hiszen a nagyobb egységeket összeolvasva többarcú lírikus portré rajzolódik ki. Ez már csak azért sem véletlen, mivel a kötet egyrésztől több lírai korszak terméséből is szüretel, másrésztől néhány darab összeolvasása után is szembeötlő tulajdonságnak tűnik a sokszínűségre való törekvés, ami Métayer esetében formai játékot, különböző intonációk, megszólalásmódok, valamint beszélői szerepek váltakoztatására, elegyítésére irányuló kísérletezést jelent.

Ezért mindenképp indokoltnak látszik, hogy a magyar kiadásban egy fordítói utószó zárja a költemények sorát, amely kalauzként is segít(he)ti az olvasást. Mi több, az összefoglalás számos lényeges útra és elágazásra világít rá a költői világgal kapcsolatban, melyeken keresztül a tágas Métayer-líra tere magabiztosabban járható be. Az utószó egyik, olva-

sót inspiráló szempontja a francia irodalomhoz való viszony rövid összefoglalása, mely szerint az 1972-es születésű, irodalomkutató Métayer költőként sem fordul el a múlttól, hanem otthonosan mozog annak különböző fejezeteiben, utalásaival és formai megoldásaival belakja a francia hagyományt, továbbbérlelve annak közismert ízeit. Olyan példákat találhatunk, melyeknél visszakanyarodik a rímhasználathoz, vagy ahol a kötetlen ritmusú sorain áttetszenek az alexandrinusok, és emellett megannyi témaválasztásbeli, figuratív vonás kanyarodik vissza irodalmi előképekhez. Szembeötlő példa az utóbbira talán az *Úrvacsora* című szonett, melynek allegóriája baudelaire-i poétika előtti főhajtásnak tekinthető. Ám érdemes át lépni az utószó kínálta szempontokon, tanulságait figyelembe véve tovább haladni, mivel Métayer költői éhsége sokkal nagyobbat merít annál, hogy az irodalomtörténet ismert hivatkozási pontjaival, motívumaival és formai reflexiójával beérje. Ugyanis az irodalmi előzmények átértékelődni látszanak, ezáltal a líra a szűkebb-tágabb értelemben vett „sajátra” reflektál, jelesül a franciára, a *franciaság* lehetséges jelentéseire. Ez a szándék egy, több költeményben is beazonosítható beszélői karakterben ismerhető fel, amit kezdetben könnyen (és talán tévesen) életrajzi referenciaként is elképzelhetünk. Eszerint ő az a fővárosi figura, aki a *Campagne-Première-en* otthonosan jár-ke, aki a *Párizsi szerelemben* az érzelmek metonimikus terében sodródik, aki a (fordítói utószó szerint adysan) a párizsi esőnek szenteli sorait, vagyis aki „Párizs összes utcájával el szeret[ne] menni” (*Sambre et Meusse*, 31). Tehát ő az, aki a modernitásból ismert várost a folyamatok kiinduló- és végpontjaként mutatja be, ahová a költői élet gravitál. Pedig éppen ellenkezőleg, hiszen mindezekből hamar kitűnik a *saját tér* szűkösségének ténye, és így a határátlépésre irányuló vágy. Az itt kirajzolódó város, Párizs sokkal inkább egy olyan térnek tűnik, mely pusztán egy már nem-létező otthont ad a beszélőnek, és ahonnan az olvasói tekintet sugarát rendre kivezeti más irányokba: „[p]ár éve egy ilyen város festője lettem. Párizst csak úgy fogadtam el, mint az ő s a hozzá hasonlók vázlatát vagy állványzatát, a szobámat mint egy manzárdszobát – élelmem lett az álom, kenyér és bulik, világtalan bulik más barátokkal, mint az én barátaim” – írja a *Festmény* (29) című prózai költeményben. A vázlat mint a még el nem készült, befejezhetetlen városköltemény ígérete felszámolni látszik a megismerés lehetőségét, így a tér egyediségét is megkérdőjelezi. A tér más terek lehetséges megfelelőjévé válik: „Párizsban vagy másutt a világban” (*Körutak*, 20). Métayer költői világlátása kiindulásként nem más, mint hogy kedveli az eltolódásokat, a lényeg felszámolását, a lényeg áthelyezését a lényegtelenbe. A kötet fősodra ezáltal rajzolódik ki, és találhatunk még olyan rokonértelmű költeményeket, melyeknél a beszélő hasonló alakzatokra épít. Van úgy, hogy a dolog kivetülése, árnyéka magával a valósággal kerül rivalizáló viszonyba (*A hangya és az árnyéka*, 67), vagy amelyekben az enteriőr tárgyak („[a]z éjjelik, a papírmásé dobozok, a nagy állótükrök / az ágyak és portrék”) a francia történelmi szintér főszereplőivé válnak (*Előljáró beszéd*, 78). A nyelv gyanúba keveredése, mi szerint nem képes megragadni a valóságot, a címadó költemény tercináiban válik világossá, melyben a valóság nyomában járó költészet apró, üvegbe helyezett maketté zsugorodik, melynek méretével, jelentőségével és tétjével számot vet az elégia beszélője. „Azt álmodom, hogy tengervízzel átítatva, / tizen négy sorba öntöm, vitorlást palackba / Hús elmúlt évem, az összes bon mot-t, poént, / Amit szelekbe szórtam, görnyedő faként, / Avagy ha az ember fogat s vért köp, akként: / Mert vége – s asztalomra semmi sincs lerakva.” (*Türelemüveg*, 33)

Kérdéses azonban, hogy a kötet képes-e megkerülni, meghaladni ezt, a párizsi versek körül csoportosuló (illetve a posztmodern könnyen felismerhető hagyatékából álló) költői esz-

köztárat, és ha igen, milyen fordulatot is várhatunk tőle. Úgy tűnik, a *Türeleműveg*ben az eddig áttekintett szövegeken túl mindenképp figyelmet érdemelnek azok a darabok is, amelyek eloldódnak, és a kötet összképét nézve markánsan el is különülnek a decens irodalmi utalásoktól, és az ezekből táplálkozó ironiától, és melyeknek egyszerű képkalkotó ereje, formátlan-sága és helyenként narratív vonulata egy bátrabb, szubverzívebb költői oldalra világítanak rá. Az *Emberi beavatkozás nélkül* (74) című, fiktív klímaváltozást elbeszélő prózai természet-költemény minden bizonnyal kihagyhatatlan, melynek organikus alakuló, globális perspektívában lezajló cselekménye mentén az olvasói tekintet észrevétlen fordulattal juthat el az aktuális világból a barátságtalan jövőbe. Figyelemre méltó továbbá a *Homok* című darab, melyben a természetesen felhalmozódó földi üledék eltűnésével hirtelen láthatóvá válik a földalatti múlt, a leletek lajstroma pedig nyomasztó tömegként nehezedik az olvasóra. „A fal, melynek háttal dőlt az egész életük, / Esmél rá végül a titkos ajtóra / A halottas szobához, ahol az ősz üldögél. / A kövek, amiket repedező sírkamrákká / Rendezett a homok távozása, széttolódva / Visszaadják millió gyerek szüleit.” (83) Hasonlóan karakteres szöveg a *Részlet egy nukleáris eposzból*, melynek figuráját, a sugárbeteg Hosha Surut (az utószó szerint) egy japán képregény kockájából kölcsönözte, és melynek az apokalipszis előtti, a még létező világot leíró képsora már önmagában is színfolt a *Türeleműveg*ben.

Az utóbbi három szöveg többet kockáztat a „párizsi” líránál, így többet is nyer, és talán némi hiányérzetet is táplál azokban az olvasókban, akikhez az olvasás során közelebb állt, a kötetlen tárgyválasztás vagy éppen az öntörvényű humor miatt. Ám a *Türeleműveg* ezzel együtt tartalmaz sokszínű bemutatkozó kötet, és mivel vélhetően a Métayer-líra tartogat még hasonló izgalmas irányokat, érdemes várni a folytatásra.

(Ford: Imreh András, Lackfi János, Kemény István és Tóth Krisztina)

